

Pluribus: *sup. verbis scribam.*

Denuntiandum: *declarar, intimar.*

Malo: *sup. scire.*

CARTA. VII.

ARGUMENTO.

Encárgale, que emplee su ingenio en ponerse bueno y sano.

Tullius Tironi S. D.

Ægypta ad me venit pridie id. aprilis. Is etsi mihi nuntiavit, te planè febri carere, et belle habere; tamen, quod negavit, te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit: et eò magis, quòd Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili sum solitudine de tua valetudine, qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem si jam putarem, libenter te legere posse. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibi que conservandum. Cura te etiam atque etiam diligenter. Vale.

Scripta jam epistola, Hermia venit. Accepi tuam epistolam vacillantibus litterulis, nec mirum, tam gravi morbo. Ego ad te Ægyptam misi (quod nec inhumanus est, et te visus est mihi diligere) ut is tecum esset: et cum coquoquum, quo uterere. Iterum. Vale. *Lib. 16, ep. 13.*

NOTAS.

Ægypta: *un esclavo llamado así.*

Belle: *te sentias grandemente.*

LIBRO IV.

De las cartas petitorias.

CARTA PRIMERA.

ARGUMENTO.

Ciceron habia de suceder á Apio en el gobierno de la Cilicia, y le pide en esta carta se la deje en el mejor estado posible para tener menos que hacer en él.

M. T. C. Proconsul Appio Pulchro Imperatori S. D.

Cum et contra voluntatem meam, et præter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in provinciam proficisci necesse esset, in multis, et variis molestiis, cogitationibusque meis, hæc una consolatio occurrebat, quòd neque tibi amior, quàm ego sum, quisquam posset succedere: neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi quàm maximè aptam, explicatamque tradere. Quòd si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes, ea te profecòd nunquam fallat. A te maximo operè pro nostra summa conjunctione, tuæque singulari humanitate etiam atque etiam queso, et pcto, ut quibuscumque rebus poteris (poteris autem plurimis) prospicias, et consulas

rationibus meis. Vides ex Senatusconsulto provinciam esse habendam; si eam (quoad ejus face-
re potueris) quam expeditissimam mihi tradideris, facilius erit mihi quasi decursus mei temporis. Quid in eo genere efficere possis, tui consilii est. Ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret; aut id fieri nostra amicitia pateretur; aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. Hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis provisum esse intellexero, magnam te ex eo, et perpetuam voluptatem esse capturum. Vale. *Lib. 3, ep. 2.*

NOTAS.

Quoad: en cuanto pudieres hacer.

Decursus: es correr cuesta abajo, que se hace con poco trabajo, y aquí significa pasar el tiempo de su gobierno con facilidad.

CARTA II.

ARGUMENTO.

Ciceron habia sido desterrado de Roma por Clodio Tribuno de la plebe, y desde el lugar de su destierro escribe esta, pidiendo á Metelo, que era Cónsul, ayude á su restitucion.

M. T. C. Q. Metello Nep. Consuli S. D.
Litteræ Quinti fratris, et T. Pomponii, necessarii mei, tantum mihi spei dederant, ut

in te non minus auxilii, quam in tuo collega mihi constitutum fuerit. Itaque ad te litteras statim misi, per quas, ut fortuna postulabat, et gratias tibi egi, et de reliquo tempore auxilium petii. Postea mihi non tam meorum litteræ, quam sermones eorum, qui hæc iter faciebant, animum tuum immutatum significabant; quæ res fecit, ut tibi litteris obstrepere non auderem. Nunc mihi Quintus frater meus mitissimam tuam orationem, quam in Senatu habuisses, præscripsit: qua inductus, ad te scribere sum coactus; et abs te quantum tua fert voluntas, peto, quæsoque, ut tuos mecum serves potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu, tuas inimicitias ut reipublicæ donares, te vicisti: alienas ut contra rempublicam confirmes, adducaris? Quòd mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo; sin mihi neque magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari propter eam vim, quæ me cum republica vicit, licuerit: vide, ne, cum velis revocare tempus omnium conservandorum, cum, qui servetur, non erit, non possis. Vale. *Lib. 5, ep. 4.*

NOTAS.

Collega: P. Léntulo.

Obstrepere: molestarte.

Arrogantem: soberbia.

Ut: á deponer tu enemistad por la República.

CARTA III.

Pídele á Bruto, que favorezca al liberto de L. Ticio, para que cobre un dinero, que se le debia á este último.

M. T. C. Bruto S. D.

L. Titio Strabone, equite romano, in primis honesto, et ornato, familiarissimè utor. Omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentius, quàm si mea res esset, quod est honestius de amicorum pecunia laborare, quàm de sua, ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas, operamque des, quoad tibi æquum, et rectum videbitur, ut quàm commodissima conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causa missus est, negotium conficiat, ad nummosque perveniat. Id et mihi gratissimum erit, et tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua dignissimum. Quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quæ me velle scis, te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale. *Lib. 13, ep. 14.*

NOTAS.

Jus: es juez.

Rejecta: fue remitida.

Quod: en cuanto.

CARTA IV.

ARGUMENTO.

Pide á Culéolo, que favorezca á Luceyo.

M. T. C. L. Culleolo Proconsuli S. D.

L. Luccejus meus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret, omnia te cumulatissimè, et liberalissimè procuratoribus suis pollicitum esse. Cum oratio tua tam ei grata fuerit, quàm gratam rem ipsam existimes fore, cum, ut spero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino ostenderunt Bulliones, sese Luccejo Pompeji arbitrato satisfacturos. Sed vehementer opus est nobis, et voluntatem, et auctoritatem, et imperium tuum accedere. Quod ut facias, te etiam, atque etiam rogo. Illudque mihi gratissimum est, quod ita sciunt Lucceji procuratores, et ita Luccejus ipse ex litteris tuis, quas ad cum misisti, intellexit, hominis nollis apud te auctoritatem, aut gratiam valere plus quàm meam. Id ut re experiatur, iterum, et sæpius te rogo. Vale. *Lib. 13, ep. 42.*

NOTAS.

Oratio: tus palabras.

Rem: las obras.

ARGUMENTO.

Dale á Paulola enhorabuena del Consulado, y le pide que haga, que no le prolonguen el tiempo de su gobierno.

M. T. C. Imperator L. Paulo Consuli designato S. D.

E tsi mihi numquam fuit dubium, quin te populus romanus pro tuis summis in rempublicam meritis, et pro amplissima familiae dignitate, summo studio, cunctis suffragiis Consullem facturus esset; tamen incredibili letitia sum affectus, cum id mihi nuntiatum est: eumque honorem tibi deos fortunare volo, à teque ex tua, majorumque tuorum dignitate administrari. Atque utinam praesens illum diem mihi optatissimum videre potuissem, proque tuis amplissimis erga me studiis, atque beneficiis tibi operam meam, studiumque navare. Quam mihi facultatem quum hic nec opinatus, et improvisus provinciae casus eripuit; tamen, ut te Consulem rempublicam pro tua dignitate gerentem videre possim, magnoperè à te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat injuriae, neve quid temporis ad meum annum munus accedat. Quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Vale. *Lib. 15, ep. 12.*

NOTAS.

A teque: y que lo desempeñes como corresponde á tu dignidad, y á la de tus mayores.

Munus: al año de mi gobierno.

LIBRO V.

De las cartas gratulatorias, y de accion de gracias.

CARTA PRIMERA.

ARGUMENTO.

Dale á Curion la enhorabuena de que le habian hecho Tribuno de la plebe: aconsejale con encarecimiento, que no se deje gobernar por otros; y concluye pidiéndole no permita, que le prolonguen el tiempo de su gobierno.

M. T. C. Proconsul Curioni Tribuno plebis S. D.

Sera gratulatio reprehendi non solet, praesertim si nulla negligentia praetermissa est. Longè enim absum: audio serò. Sed tibi et gratulor, et, ut sempiternae laudi tibi sit iste tribunatus, exopto; teque hortor, ut omnia gubernes, et moderere prudentia tua: ne te auferant aliorum consilia. Nemo est, qui tibi sapientius suadere possit, te ipso: numquam labere, si te audies. Non scribo hoc temerè: cui scribam, video: novi animum, novi consilium tuum. Non vereor, ne quid timidè, ne quid stultè facias, si ea defendes, quae ipse recta esse senties. Quòd in id reipublicae tempus non inconsideris, sed veneris (judicio enim tuo non casu,

in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum] profectò vides, quanta vis in republica temporum sit, quanta varietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito, quin cogites. Sed, amabo te, cura et cogita nihil novi; sed illud idem, quod initio scripsi: tecum loquere; te adhibe in consilium; te audi; tibi obtempera. Alteri qui melius dare consilium possit, quam tu, non facile inveniri potest; tibi verò ipsi certè nemo melius dabit. Dii immortales, cur ego non adsum vel spectator laudum tuarum vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? Tametsi hoc minimè tibi deest: sed tamen efficeret magnitudo, et vis amoris mei, consilio te ut possem juvare. Scribam ad te plura aliàs. Paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios: ut, quoniam sanè feliciter, et ex mea sententia rempublicam gessimus, unis litteris totius ætatis res gestas ad Senatum præscriberem. De sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim quàmque difficili in re, atque causa, cognosces ex iis litteris, quas Tharasoni, liberto tuo, dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaque item in te singulari, rogo atque oro; ne patiari, quidquam mihi ad hanc provincialem molestiam temporis prorogari. Præsens tecum egi, cum te Tribunalum plebis isto anno fore non putarem; itemque petivi sæpius per litteras: sed tùm quasi à Senatore nobilissimo, et adolescente gratiosissimo; nunc à

Tribuno plebis, et à Curione Tribuno: non ut decernatur aliquid novi (quod solet esse difficilius); sed ut ne quid novi decernatur, et ut senatusconsultum, et leges defendas, eaque mihi conditio maneat, qua profectus sum. Hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.
Lib. 2, ep. 7.

NOTAS.

AUDIO: *me llegan tarde las noticias.*
MINISTER: *egecutor.*

CARTA II.

ARGUMENTO.

Da à Basilio la enhorabuena; le muestra su afecto, y le pide noticias.

M. T. C. Basilio S. D.

Tibi gratulor: mihi gaudeo: te amo: tua tueor. A te amari, et quid agas, quidque istic agatur, certior fieri volo. Vale. Lib. 6, ep. 16.

CARTA III.

ARGUMENTO.

Da el parabien al lugar de Vayas en Italia, celebre por sus baños, y le dice à Dolabela que le envia la oracion, que compuso en favor del rey Deyótaro.

M. T. C. Dolabellæ S. D.

Gratulor Bajis nostris; si quidem, ut scribis, salubres repentè factæ sunt: nisi fortè

te amant, et tibi assentantur; et tamdiu dum tu ades, sunt oblitæ sui. Quod quidem si ita est, minimè miror, coelum etiam, et terras vim suam, si tibi ita conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Dejotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram. Itaque eam tibi misi; quam velim sic legas, ut causam tenuem, et inopem, nec scriptione magnoperè dignam. Sed ego hospiti veteri, et amico munusculum mittere volui levidense crasso filo, cujusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti, fortique sis, ut tua moderatio, et gravitas aliorum infamet injuriam. Vale. *Lib. 9, ep. 12.*

NOTAS.

Levidense: de poco precio, grosero, como suelen ser los regalos de Deyotaro. Tenia fama de escaso.

Infamet: desacredite.

CARTA IV.

ARGUMENTO.

Dale á Cornificio la enhorabuena del gobierno de la Syria, que César le habia confiado, y le dice cómo se ha de gobernar, si los Partos hicieren guerra.

M. T. C. Cornificio S. D.

Libentissimè legi tuas litteras: in quibus jucundissimum mihi fuit, quod cognovi meas tibi redditas esse. Non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses: yerbar, ut red-

derentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam esse à Cæsare, ex tuis litteris cognovi. Eamdem rem tibi volo bene, et faciliter evenire. Quod ita fore confido, fretus et industria, et prudentia tua. Sed de Parthici belli suspicione quod scribis, sanè me commovit. Quantum copiarum haberes, cum ipse conjectura consequi poteram, tum ex tuis litteris cognovi. Itaque opto, ne se illa gens moveat hoc tempore dum ad te legiones eæ perducantur, quas audio duci. Quòd si pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti consilio M. Bibuli, qui se oppido munitissimo, et copiosissimo tamdiu tenuit, quamdiu in provincia Parthi fuerunt. Sed hæc melius ex re, et ex tempore constitues. Mihi quidem usque curæ erit, quid agas, dum quid egeris, sciero. Litteras ad te nunquam habui cui darem, quin dederim. A te, ut idem facias, peto; in primisque, ut ita ad tuos scribas ut me tuum sentiant esse. Vale. *Lib. 12, ep. 19.*

NOTAS.

Me: me dió cuidado.

Uti: seguir el consejo.

CARTA V.

ARGUMENTO.

Da gracias á Culeolo por lo que hizo por Luceyo; y le pide, que continue favoreciéndole.

M. T. C. L. Culleolo S. D.

Quæ fecisti L. Lucejji causa scire te plant volo, te homini gratissimo commodasse: et

54 *Cartas de Ciceron*
cum ipsi , que fecisti, pergrata sunt, tum Pompejus, quotiescumque me videt, (videt autem sæpissimè) gratias tibi agit singulares. Ad do etiam illud, quod jucundissimum esse certò scio, meipsum ex tua erga Luccejum benignitate, maxima voluptate affici. Quod superest, quamquam mihi non est dubium, quin cum antea nostra causa, nunc jam etiam tuæ constantiæ gratia, mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamen abs te vehementer etiam, atque etiam peto, ut ea, que initio ostendisti, deinceps fecisti, etiam ad exitum augeri, et cumulari per te velis. Id et Luccejo, et Pempèjo valdè gratum fore, teque apud eos præclarè positurum confirmo, et spondeo. De republica, deque his negotiis, cogitationibusque nostri perscripseram ad te diligenter paucis ante diebus: easque litteras dederam pueris tuis. Vale.
Lib. 13, ep. 41.

NOTAS.

Quod: cuanto á lo que resta.
Constantiæ: por ir consiguiènte.

CARTA VI.

ARGUMENTO.

Da las gracias á Thermo por lo que favoreció á Marcilio; y le pide que haga, que no sea acusada su suegra.

M. T. C. Q. Thermo Proprætori S. D.

Cum multa mihi grata sunt, que tu adductus mea commendatione fecisti, tum in primis quòd

Libro quinto. 53
M. Marcilium, amici atque interpretis mei filium liberalissimè tractavisti. Venit enim Laodiceam, et tibi apud me, mihi que propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentius his commodes, operamque des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. Ego cum antea studiosè commendabam Marcilium, tum multò nunc studiosius, quòd in longa apparitione, singularem et prope incredibilem patris Marcilii fidem, abstinentiam, modestiamque cognovi. Vale. *Lib. 13, ep. 54.*

NOTAS.

Apparitione: en el ejercicio de ministro mio.
Abstinentiam: desinteres.

CARTA VII.

ARGUMENTO.

Da la enhorabuena á M. Marcelo de que estuviere nombrado Cónsul su primo hermano: dilecele que se alegra muchísimo de la semejanza en la conducta de los dos, Ciceron y M. Marcelo; y le pide que haga que no se le prolongue el tiempo del gobierno.

M. T. C. Proconsul M. Marcello Consuli S. D.

Te et pietatis in tuos, et animi in rempublicam, et clarissimi, atque optimi consulatus, C. Marcello Consule factò, fructum ce-

pisse, vehementer gaudeo. Non dubito, quid præsentibus sentiant: nos quidem longinqui, et à te ipso missi in ultimas gentes, ad cælum meherculè te tollimus verissimis, ac justissimis laudibus. Nam cum te à pueritia tua uni- cè dilexerim; tuque me in omni genere semper amplissimum esse et volueris, et judicaris: tum hoc vel tuo facto, vel populi Romani de te iudicio, multò acriùs, vehementiusque dili- go: maximaque lætitia efficior, cum ab homi- nibus prudentissimis, virisque optimis, om- nibus dictis, factis, studiis, institutis vel me tui similem esse audio, vel te mei. Unum ve- rò si addis ad præclarissimas res consulatus tui, ut aut mihi succedat quamprimum ali- quis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi et senatusconsulto, et lege fini- sti; omnia me per te consequutum putabo. Cu- ra ut valeas, et me absentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nuntiata sunt, quia non putabam, à me etiam nunc scriben- da esse publicè, propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui ad te scribere: ne cum ad Consulem scripsissem, publicè viderer scri- pisse. Vale. *Lib. 15, ep. 9.*

CARTA VIII.

ARGUMENTO.

Este es primo hermano de M. Marcelo, para quien era la carta precedente: le da la enhora- buena de que ha sido nombrado Cónsul.

M. T. C. Proconsul C. Marcello Consuli de- signato S. D.

Maxima sum lætitia affectus, cum auidi, te Consulem factum esse: eumque honorem ti- bi Deos fortunare volo, atque à te pro tua pa- rentisque tui dignitate administrari. Nam cum te semper amavi, dilexique quòd mei aman- tissimum cognovi in omni varietate rerum mearum: tum patris tui pluribus beneficiis, vel defensibus tristibus temporibus, vel ornatus secundis, necesse est, ut et sim totus vester, et esse debeam: cum præsertim matris tue, gravissimæ, atque optimæ feminæ majora erga salutem, dignitatemque meam studia, quàm erant à muliere postulanda, perspexerim. Quapropter, à te peto majorem in mo- dum, ut me absentem diligas, atque defendas. Vale. *Lib. 15, ep. 7.*

NOTAS.

Fortunare: te hagan dichoso en este honor.
Studia: empeño y zelo.

010053

CARTA IX.

ARGUMENTO.

Da la enhorabuena á C. Marcelo de que hubiese salido Cónsul su hijo.

M. T. C. Proconsuli C. Marcello Collegæ S. D.

Marcellum tuum, Consulem factum, teque ea lætitia affectum esse, quam maximè optasti, mirum in modum gaudeo: idque cum ipsius causa, tum quòd te omnibus secundissimis rebus dignissimum iudico: cujus erga me singularem benevolentiam vel in labore meo, vel in honore perspexi: totam denique domum vestram, vel salutis, vel dignitatis meæ studiosissimam, cupidissimamque cognovi. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuæ Junia, gravissimæ, atque optimæ feminæ, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod consuisti, peto, me absentem diligas, atque defendas. Vale.
Lib 15, ep. 8.

CARTA X.

ARGUMENTO.

Da las gracias á C. Marcelo del cuidado, que tuvo en honrarle, y alaba su conducta.

M. T. C. Imperator C. Marcelo Consuli S. D.

Quantæ tibi curæ meus honos fuerit, et quàm idem extiteris Consul in me ornan-

do, et amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, et cum tota domo, etsi res ipsa loquebatur; cognovi tamen ex meorum omnium litteris. Itaque nihil est tantum, quod ego non tua causa debeam, facturumque sim cum studiosè, tum libenter. Nam magni interest, cui debeat. Debere autem nemini malui, quàm tibi; cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuæque jam antè conjunxerant; tam accedit, mea quidem sententia maximum vinculum, quòd ita rempublicam geris, atque gessisti (quo mihi charius nihil est) ut, quantum tibi omnes boni debeant, quominus tantundem ego unus debeam, non recusem. Quamobrem tibi velim hi sint exitus, quos merearis, et quos fore confido. Ego, si me navigatio non morabitur (quæ incurrebat in ipsos Etesias) propediem te, ut spero, videbo. Vale.
Lib. 15, ep. 11.

NOTAS.

Ut: que juzgo deberte todo quanto haces por todos los buenos.

Quæ: que caia en el tiempo, en que soplan los cierzos.

LIBRO VI.

De las cartas consolatorias.

CARTA PRIMERA.

ARGUMENTO.

Consuela á Lentulo dándole esperanzas de que recobre su autoridad.

M. T. C. Lentulo S. D.

Quæ gerantur, accipies ex Pollione, qui omnibus negotiis non interfuit solum, sed præfuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maximè scilicet consolatur spes, quòd valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas et consiliis tuorum amicorum, et ipsa die, qua debilitantur cogitationes et inimicorum, et proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis. Nam, etsi minore in re violatur tua dignitas, quàm mea salus afflictæ sit; tamen est tanta similitudo, ut sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quæ ne tu quidem umquam timenda duxisti. Sed præsta te eum, qui mihi à teneris (ut Græci dicunt) unguiculis es cognitus. Illustrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum injuria. A me omnia summa in te studia, officiaque expecta. Non fallam opinionem tuam. Vale. *Lib. 1, ep. 6.*

NOTAS.

*Accipiens: oírás de boca de Polion.**Præfuit: hizo el primer papel.**Meorum temporum: las desgracias que yo padecí tiempos pasados.**A teneris unguiculis: desde niño.*

CARTA II.

ARGUMENTO.

Consuela á Curion en la muerte de su padre, y le ofrece tratarle con cariño de tal. Disúddele de que celebre juegos con ocasion de ella, como era costumbre.

M. T. C. Curioni S. D.

Gravi teste privatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo, clarissimo viro: qui cum suis laudibus, tum vero te filio superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te ante videret, quàm à vita discederet. Sed spero, nostram amicitiam non egere testibus. Tibi patrimonium dii fortunent. Me certè habebis, cui charus æquè sis, et perjuvius, ac fuisti patri. Rupæ studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquam te absente fieri, quod tibi cum venisses, non esset integrum. Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus, aut, ne ad eam meditare, imparatum te offendam, coramque contra istam rationem, meam dicam: ut aut te in

meam sententiam adducam, aut certè testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim; ut, si quando (quod nolim) displicere tibi tuum consilium cœperit, possis meum recordari. Brevi tamen sic habeto: in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut iis bonis, quæ tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quæ sunt in republica amplissima, consequi possis, quam muneribus: quorum neque facultatem quisquam admiratur, (est enim copiarum, non virtutis) neque quisquam est, quin satietate jam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiæ meæ. Quare omnem hanc disputationem in adventum tuum differo. Summa scito in expectatione te esse, caque à te expectari, quæ à summa virtute, summoque ingenio expectanda sunt. Ad quæ si es, ut debes, paratus (quod ita esse confido), plurimis, maximisque muneribus et nos amicos, et cives tuos universos, et rempublicam afficies. Illud profectò cognosces, mihi te neque chariorem, neque jucundiorum esse quemquam. Vale. *Lib. 2, ep. 2.*

NOTAS.

Rupe: *A tu liberto Rupa no le faltó voluntad para publicar los juegos en tu nombre.*

Quod tibi: *que no estuvieses á tiempo de hacer lo que te pareciese.*

Imparatum: *te cogere desprevenido.*

CARTA III.

ARGUMENTO.

Consuela á Nigidio, que estaba desterrado, dándole esperanzas de que César se aplaque: prométele á este fin sus buenos officios, y le exhorta á que tenga buen ánimo.

M. T. C. P. Nigidio Figulo S. D.

Quærenti mihi jamdiu, quid ad te potissimum scriberem, non modò certa res ulla, sed ne genus quidem litterarum usitatum veniebat in mentem. Unam enim partem, & consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat, perfeceratque fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddam, et miserum, et his temporibus consentaneum genus litterarum. Id quoque deficiebat me, in quo debebat esse aut promissio auxilii alicujus, aut consolatio doloris tui. Quod pollicerer, non erat. Ipse enim pari fortuna abjectus, aliorum opibus casus meos sustentabam: sæpiusque mihi veniebat in mentem queri, quòd ita viverem, quàm gaudere, quòd viverem. Quamquam enim nulla meipsum privatim perculit insignis injuria; nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultrò mihi Cæsar detulerit: tamen nihilo minus eis conficior curis, ut hoc ipsum, quod maneam in vita, peccare me exis-

timem. Carco enim cum familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga; tum omnibus amicis, quorum benevolentiam nobis conciliaret per me quondam, te socio, defensa respublica, versorque in eorum naufragiis, et bonorum direptionibus: nec audio solum, quod ipsum esset miserum, sed etiam video, quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adjuutoribus illud incendium extinximus; et in qua urbe modò gratia, auctoritate, et gloria floruimus, in ea nunc iis quidem omnibus caremus. Obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem: sed ea plus non potest, quam vis, et mutatio omnium rerum, atque temporum. Itaque orbus iis rebus omnibus, quibus et natura me, et voluntas, et consuetudo assuefecerat, cum ceteris, ut quidem videor, tum mihi ipse displiceo. Natus enim ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modò agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem: et qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram; nunc P. Nigidio, uni omnium doctissimo, et sanctissimo, et maxima quondam gratia, et mihi certè amicissimo, ne benignè quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est litterarum genus. Reliquum est, ut te consoles, et offeram rationes, quibus te à molestiis coner abducere. At ea quidem facultas vel tui, vel alterius consolandi, in te summa est, si unquam in ullo fuit. Itaque eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione, et doc-

trina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid sit forti, et sapienti homine dignum: quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus à pueritia floruisti, à te flagitent, tu videbis. Ego, quod intelligere, et sentire, quia sum Romæ, et quia curo, attendoque, possum; id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in iis autem, in quibus etiam nos sumus fortassè semper fore. Videor mihi perspicere primùm ipsius animum, qui plurimum potest, propensum ad salutem tuam. Non scribo hæc temerè. Quò minus familiaris sum, hoc sum ad investigandum curiosior. Quò facilius, quibus est iratior, respondere tristiùs possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum. Familiare verò ejus, et ii quidem, qui illi jucundissimi sunt, mirabiliter de te et loquantur, et sentiunt. Accedit eòdem vulgi voluntas, vel potiùs consensus omnium. Etiam illa, quæ minimum nunc quidem potest, sed possit necesse est, respublica, quas-cumque vires habebit, ab iis ipsis, quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, ut jam tibi etiam pollicear aliquid, quod primò omiseram. Nam et complectar ejus familiarissimos, qui me admodum diligunt, multumque mecum sunt, et in ipsius consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo: et certè omnes vias persequar, quibus putabo ad id, quod volumus, pervenire posse. In hoc toto genere plura fa-

ciam, quàm scribere audeo. Cetera, quæ tibi à multis prompta esse certò scio, à me sunt paratissima. Nihil in re familiari mea est, quod ego meum malim esse, quàm tuum. Hac de re, et de hoc genere toto hoc scribo parcius, quòd te (id quod ipse confido) sperare malo esse usurum tuis. Extremum illud est, ut te hortor, et obsecrem animo ut maximo sis: nec ea solum memineras, quæ ab aliis magnis viris accepisti; sed illa etiam, quæ ipse ingenio, studioque peperisti. Quæ si colliges, et sperabis omnia optimè, et quæ accident, qualiacumque erunt sapienter feres. Sed hæc tu meliùs, vel optimè omnium. Ego, quæ pertinere ad te intelligam, studiosissimè omnia, diligentissimèque curabo; tuorumque tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam censervabo. Vale. *Lib. 4, ep. 13.*

NOTAS.

Sustentabam: *me iba sosteniendo en mis desgracias con el favor ageno.*

Hoc ipsum: *el mismo vivir tengo por delito.*

Versor: *Ciceron en Roma estaba viendo á los del partido de César apoderarse de los bienes de los que habian seguido á Pompeyo.*

Olim: *cuando extinguió Ciceron la conjuracion de Catilina.*

Mihi ipse: *me soy enfadoso á mí mismo.*
Ipsius: *César.*

Non scribo: *no lo digo sin motivo y fundamento.*

Tuis: *siendo restituido á Roma.*

Optimè: *mejor que nadie.*

CARTA IV.

ARGUMENTO.

Discúlpase con su amigo Aulo Torquato (que estaba desterrado de Roma por haber seguido el partido de Pompeyo) de no haberle escrito con frecuencia; insinúa, que su restitucion va en buen estado, y le da consuelo para cualquiera caso, que suceda.

M. T. C. A. Torquato S. D.

Peto à te, ne me putes oblivione tui rariùs ad te scribere, quàm solebam: sed aut gravitate valetudinis (qua tamen jam paulùm videor levare) aut quòd absim ab orbe, ut qui ad te proficiscantur, scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum benevolentia tenere, tuasque omnes res non minori mihi curæ, quàm meas esse. Quòd majore in varietate versata est adhuc tua causa, quàm homines aut volebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum quod molestè feras. Necesse est enim, aut armis urgeri rempublicam sempiternis, aut, his positis, recreari aliquando, aut funditis interire. Si arma valebunt, nec eos, à quibus reciperis, vereri debes, nec eos, quos adjuvisti. Sin, armis aut conditione positis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas respiraverit, et dignitate tui frui tibi, et for-

tunis licebit. Sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentissimus M. Antonius jam tum timebat, cum tantum instare malorem suspicabatur; misera est illa quidem consolatio, tali praesertim civi, et viro, sed tamen necessaria, nihil esse praecipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat universis. Quae vis insit in his paucis verbis, (plura enim committenda epistolae non erant) si attendes, quod facis, profecto etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod speres; nihil quod aut hoc, aut aliquo reipublicae statu timeas. Omnia si interierint, cum superstitem te esse reipublicae, ne si liceat quidem, velis, ferendam esse fortunam, praesertim quae absit à culpa. Sed haec hactenus. Tu velim scribas ad me quid agas, et ubi futurus sis: ut aut quod scribam, aut quod veniam, scire possim. Vale.
Lib. 6, ep. 2.

NOTAS.

Quòd: *el que haya habido mas altos, y bajos en tu negocio.*

Pro malis: *segun los males del dia.*

Reciperis: *que te reciben los del partido de César.*

Committenda: *no se puede fiar mas de una carta.*

GARTA V.

ARGUMENTO.

Dale la razon porque es mas breve en esta carta, que en la pasada: alégale tres razones, que pueden consolar, el que las cosas estan en términos, que es la mayor infelicidad el oivir: que el mal es comun; y tienen el testimonio de la buena conciencia.

M. T. C. A. Torquato S. D.

Superioribus litteris, benevolentia magis adductus, quam quod res ita postularret, fui longior. Neque enim confirmatione nostra egebat virtus tua: neque erat ea mea causa, atque fortuna, ut, cui omnia deessent, alterum confirmarem. Hoc item tempore brevior esse debeo: sive enim tum nihil opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus est: sive tum opus fuit, illud satis est, praesertim cum accesserit nihil novi. Nam etsi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri existimo; summa tamen eadem est, et idem exitus, quem ego tam video animo, quam ea, quae oculis cernimus. Nec verò quidquam video, quod non idem te videre certò sciam. Nam etsi, quem exitum facies habitura sit, divinare nemo potest, tamen et belli exitum video: et, si id minus, hoc quidem certè cum sit necesse alterutrum vincere, qualis futura sit, vel haec, vel illa victoria. Idque cum optimè perspexi, tale video nihil ut mali videatur esse futurum, si id vel ante acciderit, quod

vel maximum ad timorem proponitur. Ita enim vivere, ut non sit vivendum, miserrimum est; mori autem nemo sapiens miseram duxit, ne beato quidem. Sed in ea es urbe, in qua hæc vel plura, et ornatiores parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo, etsi levis est consolatio ex miseris aliorum, nihilo te nunc majore in discrimine esse, quam quemvis aut eorum, qui discesserint, aut eorum, qui remanserint. Alteri dimicant, alteri victorem timeant. Sed hæc consolatio levis: illa gravior, qua te uti spero, ego certè utor. Nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni vacem culpa; et si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus *glaucois Athenas*: qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia maximæ curæ sunt, et dum vivam, erunt. Vale. *Lib. 6, ep. 3.*

NOTAS.

Earum: de lo que sucedia en la guerra, que entonces hacia César en España contra los del partido de Pompeyo.

Summa: se reduce á lo mismo.

Hac: de César ó Pompeyo.

Id vel: el morir.

Urbe: la ciudad de Atenas, la universidad entonces de la Grecia: ó por mejor decir, del mundo.

Discesserint: de Roma.

glaucois Athenas: lat. noctuas in Athenas; llevo lechuzas á Atenas, como si dijéramos; llevar hierro á Bilbao; porque Atenas abun-

daba de lechuzas, aves consagradas á Minerva; fundadora de esta Ciudad.

Hoc: sup. scripsi: cuando te digo estas cosas.

CARTA VI.

ARGUMENTO.

Consuela á Cecina con buenas esperanzas de que será restituido á Roma por César, y dale por motivos, entre otros, su dignidad, ingenio y virtud consumada. Estaba Cecina con mas temor, que otros porque habia ofendido á

César escribiendo contra él.

M. T. C. A. Cæcinæ S. D.

Quotiescumque filium tuum video (video autem ferè quotidie) polliceor ei studium quidem meum, et operam sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem, atque auctoritatem, cum hac exceptione, quantum valeam, quantumque possim. Liber tuus et lectus est, et legitur à me diligenter, et custoditur diligentissimè. Res, et fortunæ tuæ mihi maximæ curæ sunt: quæ quidem quotidie faciliores mihi, et meliores videntur, multisque video magnæ esse curæ: quorum de studio, et de sua spe filium ad te præscripsisse certò scio. Iis autem de rebus, quas conjectura consequi possumus, non mihi sumo, ut plus ipse prospiciam, quam te videre, atque intelligere mihi persuaserim: sed tamen, quia fieri potest, ut tu ea perturbatore animo cogites; puto esse meum, quid sentiam

exponere: ea natura rerum est, et is temporum cursus, ut non possit ista aut tibi, aut ceteris fortuna esse diuturna, neque hæere in tam bona causa, et in tam bonis civibus tam acerba injuria. Quare ad eam spem, quam extra ordinem de te ipso habemus, non solum propter dignitatem, et virtutem tuam; (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua propter eximium ingenium, summamque virtutem: cui meherculè hic cujus in potestate sumus, multum tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo quo delectatur, se violatum putaret. Quod ipsum lenitur quotidie; significaturque nobis ab iis, qui simul cum eo vivunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenii apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti, atque magno sis. Ita enim natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum sit: denique spem quoque habeas firmissimam propter eas causas, quas scripsi. A me verò tibi omnia, liberisque tuis paratissima esse confidas velim. Id enim et vetustas nostri amoris, et mea consuetudo in meos, et tua multa erga me officia postulant. Vale. *Lib. 6, ep. 5.*

NOTAS.

Diligentissimè: *parece, que fuese por causa de César ofendido en él*

Perturbatiore: *mas apasionado.*

Causa: *el partido de Pompeyo justificado.*

Injuria: *de estar desterrados.*

Hic: *César.*

Eo: *tu ingenio.*

CARTA VII.

ARGUMENTO.

Muestra su sentimiento, así de que Trebiano no se hubiese retirado antes de la guerra civil, como de que tardaba en recobrar su antigua dignidad y hacienda. Ofrece hacer por él cuanto pueda, y le da esperanzas de buen suceso, así porque César no estaba mal con Ciceron, como porque este tenia obligados de tiempo atras á los que mas privaban con César.

M. T. C. Trebiano S. D.

Ego, quanti te faciam, semperque fecerim, quanti me à te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis. Nam et consilium tuum, vel casus potius diutius in armis civilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit; et hic eventus, quò tardius quàm est æquum, et quàm ego vellem recuperes fortunam, et dignitatem tuam, mihi non minori cure est, quàm tibi semper fuerint casus mei. Itaque et Postumuleno, et Sixto, et sæpissimè Attico nostro, proximèque Thende liberto tuo, totum me patefeci: et his singulis sæpè dixi, quacumque re possem, me tibi, et liberis tuis satisfacere cupere: idque tu ad tuos velim scribas hæc quidem certè, quæ in potestate mea sunt, ut ope-

ram, studium, consilium, rem, fidem meam sibi ad omnes res paratam putent. Si auctoritate, et gratia tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita meritus sum, posse deberem; tu quoque is esses, qui fuisti, cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certè ordinis tui faciliè princeps. Sed quando eodem tempore, eademque de causa nostrum uterque cecidit: tibi et illa polliceor, quæ supra scripsi, quæ sunt adhuc mea; et ea, quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere, tamquam ex reliquiis pristinae dignitatis. Neque enim ipse Cæsar, ut multis rebus intelligere potui est alienus à nobis, et omnes ferè familiarissimi ejus, casu devincti magnis veteribus officiis, me diligenter observant, et colunt. Itaque, si quis mihi erit aditus de tuis fortunis (id est, de tua incolumitate, in qua sunt omnia) agendi, (quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor, ut sperem) agam per me ipse, et moliar. Singula persequi non est necesse: universum studium meum, et benevolentiam ad te defero. Sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire, quod tuis litteris fieri potest, ut intelligant, omnia Ciceronis patere Trebiano. Hoc eò pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile, quod non, pro te mihi susceptum, jucundum sit futurum. Vale. *Lib. 6, ep. 10.*

NOTAS.

Totum: *les abri mi pecho.*
Ordinis: *clase, estado.*

-Casu: *porque no pensaba Ciceron necessarios, cuando los sirvió.*

-Aditus: *entrada á César.*

CARTA VIII.

ARGUMENTO.

Para consolar á Toranio le trae á la memoria como los dos fueron los únicos, que previeron las malas consecuencias de la guerra civil, y estaban por la paz: exhórtale á llevar con paciencia quanto le venga, y concluye ofreciendo hacer por él quanto pueda.

M. T. C. Toranio S. D.

Etsi, cum hæc ad te scriberem, aut appropinquare exitus hujus calamitosissimi belli, aut jam aliquid actum, et confectum videbatur, tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, et me tibi; solosque nos vidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima: quæ aut interitum allatura esset, si victus esses; aut, si vicisses, servitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri, et sapientes, Domitii, et Lentuli timidum esse dicebant (et eram plane: timebam enim ne evenirent ea, quæ acciderunt), idem nunc nihil timeo; et ad omnem eventum paratus sum. Cum aliquid videbatur caveri posse, tum id negligi dolebam: nunc verò eversi omnibus rebus, cum consilio profici nihil pos-

sit, una ratio videtur, quidquid evenerit, ferre moderatè: præsertim cum omnium rerum mors sit extremum; et mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati reipublicæ consuluisse; et hac amissa, salutem retinere voluisse. Quæ scripsi, non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui conjunctissima fuisti mecum, et sententia, et voluntate, eadem cogitares. Magna enim consolatio est, cum recordare, etiamsi secus acciderit, te tamen rectè, verèque sensit. Atque utinam liceat aliquando aliquo reipublicæ statu nos frui, interque nos conferre sollicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, præter universæ reipublicæ interitum, tibi confirmo. De me autem sic velim judices, quantum ego possim, me tibi, salutis tuæ, libertisque tuis summo cum studio prestè semper futurum. Vale. *Lib. 6, ep. 22.*

NOTAS.

Commemorabam: traia á la memoria.

Conferre: comunicar.

LIBRO VII.

De las cartas escusatorias.

CARTA PRIMERA.

ARGUMENTO.

Responde á la queja de su amigo, de que no le hubiese escrito: dicele, que siente, aunque por otra parte se alegra de su larga ausencia. Aconsejale brevemente, que desempeñe las grandes esperanzas que se han concebido de él.

M. T. C. Curioni S. D.

Quamquam me nomine negligentiae suspectum tibi esse doleo; tamen non tam mihi molestum fuit accusari abs te officium meum, quam jucundum, requiri; præsertim cum, in quo accusabar, culpa vacarem: in quo autem desiderare te significabas meas litteras, præ te ferres perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem, et optatum amorem tuum. Equidem neminem prætermisi, quem quidem ad te perventurum putarem, cui litteras non dederim. Etenim quis est tam in scribendo impiger, quam ego? à te verò bis, terve ad summum, et eas per breves accepi. Quare si iniquus es in me iudex, et condemnabo eodem ego te crimine: sin me id facere noles, te mihi æquum præbere de-